

پژوهش‌های حقوقی

شماره ۱۸

هزار و سیصد و هشتاد و نه - نیمسال دوم

مقالات

- تأملی بر گستره محکومیت‌های مؤثر کیفری و نوع تأثیر آنها
- حقوق دفاعی متهم در هیأت‌های رسیدگی به تخلفات اداری
- تمیز خوانده دعوا
- تحلیل حقوقی حمایت‌های درمانی سازمان تأمین اجتماعی
- موضوع ویژه: حق شهروندان به برخورداری از محیط زیست سالم با تأکید بر مسأله آلودگی کلان‌شهرهای ایران
- پایش حمل‌ونقل شهری و کاهش آلودگی هوا: مطلوب زیست‌محیطی کلان‌شهرها
- تعهد به همکاری بین‌المللی در مقابله با هجوم ریزگردها به ایران
- مقابله با آلودگی‌های ناشی از امواج الکترومغناطیسی در کلان‌شهرها
- آلودگی هوای تهران و حق شهروندان بر محیط زیست سالم
- تأثیر نظام حقوق مالکیت فکری بر آلودگی کلان‌شهرها
- نفع عمومی در دعاوی زیست‌محیطی: رویه دادگاه‌های منطقه‌ای حقوق بشر و محاکم ملی
- حق برخورداری از محیط زیست سالم در دام گرمایش جهانی: اجلاس کنکان مکزیک (۲۰۱۰)
- حق برخورداری از محیط زیست سالم در حقوق فرانسه
- نقد و معرفی
- گروه منفعت اقتصادی در قانون برنامه پنجم توسعه

حق برخورداری از محیط زیست سالم در دام گرمایش جهانی: اجلاس کنکان
مجله پژوهش‌های حقوقی (علمی - ترویجی)، شماره ۱۸، نیمسال دوم ۱۳۸۹
صفحات ۲۶۵ الی ۲۷۶، تاریخ وصول: ۱۳۸۹/۸/۲۵، تاریخ پذیرش: ۱۳۸۹/۱۱/۲۸

حق برخورداری از محیط زیست سالم در دام گرمایش جهانی: اجلاس کنکان مکزیک (۲۰۱۰)

علی نواری*

چکیده: حق برخورداری از محیط زیست سالم برای ادامه زندگی با کرامت انسانی، ضروری است و لازمه تحقق و بهره‌مندی از سایر حقوق بشر می‌باشد. گرمایش جهانی که پیامدهای خطرناک متعددی برای محیط زیست ایجاد می‌نماید و تهدیدی اساسی برای حق برخورداری از محیط زیست سالم تلقی می‌شود، لزوم اتخاذ اقدامات مناسب جهت حمایت از حق مذکور را آشکار می‌نماید. در این راستا، جامعه بین‌المللی پس از آگاهی از آثار مخرب گرم شدن کره زمین، کوشیده است تا با تدوین قواعد و برگزاری اجلاس‌های بین‌المللی متعدد با این پدیده مقابله نماید. در اجلاس کنکان که در سال ۲۰۱۰ در مکزیک برگزار گردید دولتها با نیل به توافقهایی مختلف تلاش کردند تا گام رو به جلو دیگری در جهت حمایت و تأمین حق بشر در برخورداری از محیط زیست سالم بردارند. معهدا به نظر می‌رسد که برای برطرف شدن تهدید گرمایش جهانی، هنوز باید اقدامات مؤثرتری اتخاذ شود و همه دولتها متعهد شوند که شرایط مناسب زندگی در محیط زیست را، با اقدامات خود دچار تغییرات نامساعد ننمایند.

کلیدواژه‌ها: اجلاس کنکان، گرمایش جهانی، تغییرات آب و هوایی، گازهای گلخانه‌ای، حق برخورداری از محیط زیست سالم، توافقهایی کنکان.

مقدمه

حق بر محیط زیست سالم که ابتدا در اصل اول اعلامیه استکهلم ۱۹۷۲ منعکس گردید^۱، مقدمه و شرط لازم برای تحقق سایر حقوق بشری از جمله حق بر حیات و حق بر سلامت است. حق بر محیط زیست امروز دیگر صرفاً یک آرزوی طرفداران محیط زیست نیست، بلکه قواعد حقوقی موجود آن را مورد تأیید قرار داده است.^۲ اما به نظر می‌رسد که سیاره زمین به عنوان یگانه ملجأ و جان پناه بشر در اثر فعل و انفعالات جاهلانه و ناشیانه دولتها در حال احتضار است. صدق این ادعا نتایج تحقیقات و مطالعات دانشمندان و هشدارهای مکرر نهادهای زیست‌محیطی است که با فهرست کردن لیستی از معضلات تخریب‌کننده محیط زیست، عاجزانه از دولتها می‌خواهند که در نحوه سلوک خود با کره خاک تجدیدنظر نمایند. استمرار و دوام اقدامات تخریب‌کننده محیط زیست، جهان را به سوی فاجعه‌ای هولناک سوق می‌دهد که اگر بشر بخواهد از این ورطه تاریک برهد، لامحاله باید ملاحظات زیست‌محیطی را به طور کامل رعایت نماید.

یکی از مواردی که حق بر محیط زیست سالم را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد، مسأله تغییرات آب و هوایی^۳ و گرمایش جهانی است که آثار و پیامدهای آن بر تمام جنبه‌های زندگی بشر، سایه افکننده است. جامعه بین‌المللی با آگاهی از خطرات ناشی از تغییرات آب و هوایی سعی نموده است با انشا و تدوین قواعدی در این زمینه و برگزاری کنفرانسهایی در مورد تغییرات آب و هوایی، با این پدیده مقابله نماید. از سال ۱۹۹۵ تاکنون، به منظور بررسی منظم و اتخاذ تصمیمات برای اجرای مؤثر کنوانسیون کلیات ملل متحد در مورد تغییرات آب و هوایی، کنفرانس اعضا به عنوان بالاترین رکن کنوانسیون، به صورت سالیانه در کشورهای مختلف اجلاسهایی را برگزار کرده است. در نخستین اجلاس که در برلین آلمان در سال ۱۹۹۵ برگزار گردید، دستورالعمل برلین صادر شد و عدم کفایت تعهدات مندرج در کنوانسیون کلیات را برای کشورهای صنعتی احراز کرد. این مسأله منجر به تصویب پروتکل کیوتو در اجلاس سوم اعضا در سال ۱۹۹۷ گردید. در اجلاسهای بعدی نیز تصمیمات دیگری در زمینه تغییرات آب و هوایی اتخاذ گردید از جمله؛ برنامه اقدام

۱. در اصل اول اعلامیه استکهلم آمده است: «انسان از حقی بنیادی و اساسی نسبت به آزادی، برابری و شرایط مناسب زندگی در محیطی که به او اجازه زندگی با حیثیت و سعادت‌مندانانه را می‌دهد، برخوردار است و مسئولیت حفظ و بهبود محیط زیست برای نسل حاضر و نسلهای آینده را بر عهده دارد».

۲. اردشیر امیراجمند، «حفاظت از محیط زیست و همبستگی بین‌المللی»، مجله تحقیقات حقوقی، ش ۱۵، ۷۴-

بوینس آیرس در اجلاس چهارم، موافقتنامه مراکش در اجلاس هفتم، بیانیه دهلی در اجلاس هشتم، برنامه اقدام بالی در اجلاس سیزدهم و موافقتنامه کپنهاگ در اجلاس پانزدهم. در شانزدهمین اجلاس بین‌المللی راجع به تغییرات آب و هوایی که در سال ۲۰۱۰ در کنکان مکزیک برگزار گردید، دولتهای شرکت‌کننده در اجلاس، مجموعه تصمیماتی را اتخاذ نمودند که به توافقه‌های کنکان معروف گردید. اجلاس کنکان تلاش کرده است تا نقطه‌نظرات منعکس شده در موافقتنامه کپنهاگ را، عملی نماید.

گفتار اول: تغییرات آب و هوایی و پیامدهای آن

آب و هوای کره زمین به طور عمده توسط انرژی تابشی خورشید اداره می‌شود و تغییر این آب و هوا با مسأله میزان تراکم و غلظت گازهای گلخانه‌ای^۴ در هواسپهر، گره خورده است. رسالت گازهای گلخانه‌ای در هوا سپهر این است؛ که اشعه فرسوخ انعکاس پیدا کرده از زمین را در خود حبس می‌کنند و بدین وسیله دمای مناسب برای ادامه حیات بشر را بر روی زمین فراهم می‌نماید. با آغاز انقلاب صنعتی، افزایش انتشار گازهای گلخانه‌ای ناشی از احتراق سوخته‌های فسیلی در کنار تشدید جنگل‌زدایی و فعالیت‌های رو به تزاید کشاورزی، تراکم گازهای گلخانه‌ای را در هواسپهر افزایش داده است. این مسأله باعث می‌شود تا گرمای بیشتری توسط هواسپهر حبس شده و به تدریج دما افزایش می‌یابد. روند افزایش دما منجر به افزایش سطح آب دریاها و اقیانوسها در اثر ذوب شدن یخچال‌های قطبی می‌شود. افزایش سطح آب دریاها و جهان به اندازه حدود ۵۰ سانتی متر، مناطق ساحلی را که محل اقامت بخش عمده‌ای از جمعیت جهان است را نابود می‌نماید.^۵ مناطق عظیمی از کشورهای پرجمعیت مثل بنگلادش و اندونزی غیرقابل سکونت خواهند شد و بر اساس یک برآورد، حدود ۵ میلیون کیلومتر مربع از زمین ممکن است تا سال ۲۰۷۵ میلادی مورد تهدید قرار می‌گیرد^۶ که در برگیرنده حدود ۳٪ حجم خشکی‌های جهان و محل اقامت میلیون‌ها انسان است.^۷ خشکسالی، کمبود منابع آب شیرین، بارانهای سیل‌آسا، افزایش میزان حشرات و شیوع بیماری‌های واگیردار استوایی نظیر مالاریا و تب زرد، از دیگر پیامدهای تغییرات آب و هوایی است. تغییرات آب و هوایی همچنین می‌تواند

۴. گازهای گلخانه‌ای به طور خاص شامل: دی اکسید کربن (CO₂)، مونو اکسید نیتروژن (N₂O)، متان (CH₄)، کلرو فلئوئورکربن‌ها (CFCs)، پرفلوئورکربن‌ها (PFCs)، هگزا فلئوئورید سولفور (SF₆) می‌باشند.

5. Alexandre Kiss and Dinah Shelton, *Guide To International Environmental Law*, Liden/ Boston, Martinus Nijhoff Publishers, 2007, p. 171.

۶. پیش‌بینی می‌شود که مجمع‌الجزایر مارشال نخستین منطقه‌ای است که در اثر افزایش سطح آب دریاها به زیر آب خواهد رفت و جزایری مثل باهاماس، مولداوی و کیریباتی نیز در معرض خطر قرار دارند.

7. Alexandre Kiss and Dinah Shelton, *op. cit.*, p. 171.

حوادث ناگهانی در مقیاس وسیع و فاجعه‌آمیز ایجاد نماید، این حوادث از جمله منجر به تخریب جریان آب گلف استریم که تعدیل‌کننده هوای اروپای شمال غربی است و فروپاشی و از هم گسیختگی صفحه‌های یخ در گرینلند، می‌شوند.^۸

گفتار دوم: گرمایش جهانی، تهدیدی جدی بر حق برخورداری از محیط زیست سالم

آنچه حق بر محیط زیست در پی آن است، این است که انسانها حق دارند که محیط زیست آنها از شرایط مناسب برای زندگی سعادت‌مندانه توأم با امنیت و سلامت برخوردار باشد.^۹ گرمایش جهانی با توجه به پیامدهای بی‌شماری که به دنبال دارد، حق برخورداری از محیط زیست سالم را به مخاطره می‌اندازد. آثار گرم شدن کره زمین بسیار خطرناک و هشداردهنده است به گونه‌ای که می‌تواند شرایط زیستی مناسب را برای ادامه حیات انسان بر روی کره خاک، از او سلب نماید. در حقیقت هر کدام از پیامدهای گرمایش جهانی به گونه‌ای، حق بر محیط زیست سالم را در معرض خطر قرار می‌دهد. گرمایش جهانی با افزایش سطح آب دریاها و اقیانوسها موجب بی‌خانمان شدن و مهاجرت انسانها می‌شود. کمبود منابع آب شیرین در مناطق خشک و نیمه خشک، ادامه زندگی در این مناطق را غیرممکن می‌نماید. آتش‌سوزی جنگلها، امنیت زندگی را برای افراد ساکن در نزدیکی این مناطق دچار مخاطره می‌نماید. بنابر این امروزه گرمایش جهانی در کنار سایر عوامل تهدیدکننده حق برخورداری از محیط زیست سالم، می‌تواند تأمین و استیفای این حق را دچار مشکل نماید.

گفتار سوم: رژیم حقوقی تغییرات آب و هوایی

در حالی که نخستین بار در سال ۱۸۲۷ میلادی بود که دانشمندی به نام «جین فوریر»^{۱۰} و متعاقب آن دانشمند سوئدی به نام «اسوانت آرنیوس»^{۱۱} از احتمال مداخله بشر در تغییر آب و هوای زمین سخن گفتند،^{۱۲} لیکن جامعه بین‌المللی در دهه ۱۹۵۰ میلادی به این موضوع توجه نشان داد و در دهه بعدی اطلاعاتی در زمینه میزان تراکم گازهای گلخانه‌ای در

8. Farhan Yamin and Joanna Depledge, *The International Climate Change Regime: A Guide To Rules, Institutions and Procedures*, Cambridge University Press, 2004, p. 23.

۹. مهدی فیروزی، حق بر محیط زیست، سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی، تهران، ۱۳۸۴، ص ۵۳.

10. Jean Fourier

11. Svant Arrhenius

12. Roda Verheyen, *Climate Change Damage and International Law, Prevention Duties and State Responsibility*, Liden/ Boston, Martinus Nijhoff Publishers, 2005, pp. 29-30.

هواسپهر تهیه شد تا مقدمات برای مذاکرات بین‌المللی در این زمینه فراهم گردد. مسأله تغییرات آب و هوایی در نشستها و کنفرانسهای متعددی مورد توجه قرار گرفت.^{۱۳} برنامه محیط زیست ملل متحد با همکاری سازمان هواشناسی جهانی در سال ۱۹۸۸ کمیته بین‌الدولی تغییرات آب و هوایی^{۱۴} را تأسیس نمودند. مجمع عمومی ملل متحد در سال ۱۹۸۷ با صدور قطعنامه ۴۲/۱۴۸ از برنامه محیط زیست ملل متحد در مورد تغییرات آب و هوا حمایت نمود. در سال ۱۹۸۸ دولت مالت پیشنهاد کرد تا سیستم آب و هوای زمین به عنوان میراث مشترک بشریت قلمداد شود و مجمع عمومی ملل متحد با صدور قطعنامه ۴۳/۵۳ تغییرات آب و هوایی را به عنوان نگرانی مشترک بشریت^{۱۵} قلمداد کرد. در ۲۲ دسامبر ۱۹۹۰ مجمع عمومی سازمان ملل با تصویب قطعنامه ۴۵/۲۱۲ کمیته مذاکره بین‌الدولی را تأسیس نمود که این کمیته پس از ۵ نشست النهایه در ۹ می ۱۹۹۲ متن کنوانسیون کلیات ملل متحد در زمینه تغییرات آب و هوایی^{۱۶} را با وفاق عام تصویب کرد. به دلیل عدم کفایت تعهدات پیش‌بینی شده در کنوانسیون و بر اساس شق «د» بند ۲ ماده ۴ کنوانسیون کلیات و دستورالعمل برلین، سند الزام‌آور دیگری در ۱۰ دسامبر ۱۹۹۷ در ژاپن با وفاق عام به تصویب رسید. سند مذکور تحت عنوان پروتکل کیوتو^{۱۷} دامنه تعهدات کشورهای توسعه‌یافته را گسترش داد. کنوانسیون ساختاری برای خط مشی تثبیت و سازگاری و پروتکل کیوتو برای کاهش گازهای گلخانه‌ای، تدابیر حقوقی رو به تکاملی ارائه می‌دهند.^{۱۸} بالاترین نهاد کنوانسیون کلیات، کنفرانس اعضا می‌باشد که از سال ۱۹۹۵ به صورت سالیانه برگزار شده است. تاکنون ۱۶ کنفرانس تشکیل شده است^{۱۹} که آخرین

۱۳. مسأله تغییرات آب و هوایی در کنفرانس استکهلم ۱۹۷۲، کنفرانس ویلاش بلژیک ۱۹۸۵، کنفرانس تورنتو ۱۹۸۸، کنفرانس اتاوا ۱۹۸۹، کنفرانس تاتا ۱۹۸۹، کنفرانس لاهه ۱۹۸۹، کنفرانس وزارتی نوردویک ۱۹۸۹، کنفرانس برگن ۱۹۹۰ و گزارش براتلند، مورد توجه قرار گرفت.

14. IPCC

15. Common Concern of Mankind

۱۶. کنوانسیون کلیات ملل متحد در زمینه تغییرات آب و هوایی در ۲۱ مارس ۱۹۹۴ لازم‌الاجرا گردید و در حال حاضر دارای ۱۹۵ عضو می‌باشد و جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۷۵ آن را تصویب کرده است. کنوانسیون دارای ۲۶ ماده و دو ضمیمه است.

۱۷. پروتکل کیوتو در ۱۶ فوریه سال ۲۰۰۵ لازم‌الاجرا گردید و در حال حاضر ۱۹۲ دولت عضو آن هستند، جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۸۴ آن را تصویب کرد. این پروتکل دارای ۲۷ ماده و دو ضمیمه است. ایالات متحده که ۲۵ درصد کل انتشار گازهای گلخانه‌ای توسط این کشور صورت می‌پذیرد تا کنون از تصویب پروتکل کیوتو خودداری کرده است.

۱۸. محسن عبدالهی، «تغییرات آب و هوایی: تأملی بر راهبردها و تدابیر حقوقی سازمان ملل متحد»، فصلنامه حقوق، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دوره ۴۰، ش ۱، بهار ۱۳۸۹، ص ۲۱۱.

۱۹. کنفرانس اول اعضا برلین ((COP 1 - 1995 کنفرانس دوم اعضا ژنو (COP 2 - 1996) کنفرانس سوم اعضا

آنها در کنعان^{۲۰} مکزیک در سال ۲۰۱۰ برگزار گردید. همچنین در کنار کنفرانس اعضا، با لازم‌الاجرا شدن پروتکل کیوتو از سال ۲۰۰۵ به بعد، نشست اعضای پروتکل نیز برگزار می‌شود.

گفتار چهارم: اجلاس کنعان مکزیک: تلاش برای محافظت از زمین در مقابل گرمایش جهانی

شانزدهمین کنفرانس ملل متحد در زمینه تغییرات آب و هوایی که از آن به عنوان آخرین شانس برای توسعه رژیم حقوقی تغییرات آب و هوایی یاد می‌شد، با حضور نمایندگان ۱۹۴ دولت از ۲۹ نوامبر تا ۱۰ دسامبر سال ۲۰۱۰ در کنعان مکزیک برگزار گردید. ریاست این کنفرانس بر عهده خانم پاتریشیا اسپینوزا، وزیر امور خارجه مکزیک بود. بر خلاف کنفرانس کپنهاگ در سال ۲۰۰۹^{۲۱} که به شکست انجامید و نتوانست انتظارات را برآورده سازد، بسیاری معتقدند که کنفرانس کنعان با یکپارچه کردن عناصر موافقتنامه نهایی کپنهاگ، یک موفقیت در روند مذاکرات تلقی می‌شود.^{۲۲} دولتهای شرکت‌کننده در کنفرانس موفق به اتخاذ مجموعه‌ای از تصمیمات^{۲۳} شدند که تحت عنوان «توافقه‌های کنعان»^{۲۴} معروف شدند.^{۲۵} این موافقتها بیانگر یک پیشرفت معنادار در مذاکرات مربوط به تغییرات آب و هوایی می‌باشد و به طور رسمی بسیاری از عناصر کلیدی موافقتنامه کپنهاگ را در خود گنجانده است.^{۲۶} البته کنفرانس با محدودیتها و موانع سیاسی هم مواجه بود از جمله

توکيو (COP 3 - 1997) کنفرانس چهارم اعضا بونیس آیرس (COP 4 - 1998) کنفرانس پنجم اعضا بن (- 1999 COP 5) کنفرانس ششم اعضا لاهه (COP 6 - 2000) کنفرانس هفتم اعضا مراکش (COP 7 - 2001) کنفرانس هشتم اعضا دهلی نو (COP 8 - 2002) کنفرانس نهم اعضا میلان (COP 9 - 2003) کنفرانس دهم اعضا بونیس آیرس (COP 10 - 2004) کنفرانس یازدهم اعضا و نشست اول اعضا مونترال (COP 11/MOP1 - 2005) کنفرانس دوازدهم اعضا و نشست دوم اعضا نایروبی (COP 12/MOP2 - 2006) کنفرانس سیزدهم اعضا و نشست سوم اعضا بالی (COP 13/MOP3 - 2007) کنفرانس چهاردهم و نشست چهارم اعضا پوزنان (COP 14/MOP4 - 2008) کنفرانس پانزدهم و نشست پنجم اعضا کپنهاگ (COP 15/MOP5 - 2009) کنفرانس شانزدهم و نشست ششم اعضا کنعان (COP16/MOP6 - 2010).

20. Cancun

۲۱. برای مطالعه بیشتر در مورد این کنفرانس، نک: سید قاسم زمانی، «اجلاس کپنهاگ (۲۰۰۹) و ضرورت مقابله با تغییرات آب و هوایی»، مجله پژوهش‌های حقوقی، ش ۱۶، نیمسال دوم، ۱۳۸۸، صص ۴۴۸-۴۳۹.

22. See eg R. Stavins., "What Happened (And Why): An Assessment of the Cancun Agreements": available at <http://belfercenter.ksg.harvard.edu/analysis/stavins/?p=876> .

23. Decision 1/CP. 16 and 1/CMP. 6.

24. Cancun Agreements

۲۵. برای مطالعه متن کامل موافقتنامه کنعان و سایر تصمیمات کنفرانس و نشست اعضا، نک:

http://unfccc.int/meetings/cop_16/items/5571.php.

26. Ruben Kraiem, "The Global Climate Change Regime in 2011: Its Role and Its Direction", *The*

اینکه؛ دو منتشرکننده عمده گازهای گلخانه‌ای، ایالات متحد و چین از پذیرش تعهدات جدی در قبال کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای امتناع نمودند. به دلیل عدم تصویب قانون ملی تغییرات آب و هوایی توسط کنگره ایالات متحد^{۲۷} که تصویب آن می‌توانست راه را برای تصویب پروتکل کیوتو توسط این کشور هموار نماید، کنفرانس کنکان با دیدگاه‌های افراطی و منفعت‌طلبانه ایالات متحد مواجه بود. دولت چین نیز که در زمره دولتهای در حال توسعه است، تعهدی در قبال کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای ندارد. توافقیهای کنکان حاصل تصمیمات دو گروه کاری است که اولین آن تحت عنوان «گروه کاری ویژه پروتکل کیوتو»^{۲۸} در سال ۲۰۰۵ در نشست اعضا در مونترال تأسیس شد و دیگری «گروه کاری ویژه همکاری بلند مدت»^{۲۹} در نشست سیزدهم اعضا در سال ۲۰۰۷ در بالی اندونزی، تأسیس شد. محورهای اصلی مورد توافق در اجلاس کنکان شامل: (۱) هدف بلندمدت در مورد کاهش میانگین دمای جهانی؛ (۲) ایجاد چارچوبی برای انطباق (سازگاری)؛ (۳) اقدامات کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای برای کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه؛ (۴) ایجاد مبنای حقوقی برای گنجاندن یک مکانیزم حفاظت از جنگلها در رژیم تغییرات آب و هوایی؛ (۵) تأسیس صندوق اقلیم سبز برای تأمین مالی کشورهای در حال توسعه؛ (۶) تأسیس یک مکانیزم تکنولوژی جدید، می‌باشد.

گفتار پنجم: تشریح محورهای اصلی مورد توافق در اجلاس کنکان

۱- هدف بلند مدت کاهش میانگین دمای جهانی

در توافقیهای کنکان از اعضا خواسته شده است تا اقدام فوری به منظور نیل به هدف جهانی کاهش ۲ درجه سانتیگرادی میانگین دمای جهانی را اتخاذ نمایند^{۳۰} و برای تعیین یک هدف جهانی به منظور کاهش اساسی انتشار گازهای گلخانه‌ای تا سال ۲۰۵۰ تلاش نمایند.^{۳۱} به اصرار کشورهای جزیره‌ای کوچک، هدف کاهش ۲ درجه سانتی‌گرادی دما تابع یک فرآیند تجدیدنظر است^{۳۲} برای امکان افزایش محدودیت مقرر از کاهش ۲ درجه به ۱/۵ درجه که از سال ۲۰۱۳ آغاز و در سال ۲۰۱۵ خاتمه می‌یابد. اما برای این کاهش ۲ درجه‌ای

Legal Impact of Climate Change, 2011 ed, p. 127, 2011 WL 1574320 (ASPATORE).

27. "Obama Adviser Says No Climate Change Law This Year". *CBS News*, 3 October 2009, Available at: <http://www.cbsnews.com/stories/2009/10/03/ap/business/main5360574.shtml>

28. Ad Hoc Working Group on the Kyoto Protocol (AWG-KP).

29. Ad Hoc Working Group on Long-term Cooperative Action (AWG-LCA)

30. Decision 1/CP.16, LCA Outcome, para. 4.

31. Decision 1/CP.16, LCA Outcome, para. 5.

32. Lavanya Rajamni, "The Cancun Climate Agreements: Reading the Text, Subtext and Tea Leaves", *ICLQ*, Vol. 60, April 2011, p. 501.

چارچوب زمانی تعیین نشده است.

۲- ایجاد چارچوبی برای انطباق (سازگاری)

در توافقات کنکان به منظور طراحی و اجرای برنامه‌های فردی برای کشورهایی که نسبت به آثار تغییرات آب و هوا آسیب‌پذیر هستند یک چارچوب انطباق^{۳۳} تأسیس گردید.^{۳۴} همچنین یک کمیته انطباق به منظور پشتیبانی تکنولوژیکی برای اعضا، تسهیل اشتراک اطلاعات و مشاوره به کنفرانس اعضا در مورد مسائل مرتبط با انطباق تشکیل شد.^{۳۵} همچنین تصمیم ایجاد یک گروه کاری برای بررسی ضرر و خسارت وارده به کشورهای در حال توسعه ناشی از تغییرات آب و هوایی، اتخاذ شد.^{۳۶}

۳- اقدامات کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای برای کشورهای توسعه‌یافته و در

حال توسعه

توافقات کنکان با اشاره به سابقه تاریخی انتشار گازهای گلخانه‌ای توسط کشورهای صنعتی توسعه‌یافته، این کشورها را به افزایش تلاش برای نیل به اهداف کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای به سطح منطبق با گزارش چهارم کمیته بین‌الدولی تغییرات آب و هوایی، توسعه طرحهای کم کربن و اتخاذ ترتیبات ملی برای تخمین انتشار گازهای گلخانه‌ای و تهیه یک سند اطلاعات پیشنهادی کاهش که توسط نهادهای فرعی، ارزیابی شود ترغیب و تشویق می‌کند.^{۳۷} برای تعیین، ارزیابی و بررسی^{۳۸} اقدامات کشورهای توسعه‌یافته توافق شد تا کشورهای توسعه‌یافته گزارش سالانه میزان انتشار گازهای گلخانه‌ای خود و گزارش دوسالانه در قبال پیشرفت در کاهش انتشار و تأمین مالی و تکنولوژیکی و ظرفیت‌سازی در کشورهای در حال توسعه را ارائه نمایند و یک نهاد ارزیابی بین‌المللی^{۳۹} برای بررسی این گزارش تأسیس شد.^{۴۰} در ارتباط با کشورهای در حال توسعه توافقات کنکان، اتخاذ اقدامات تقلیل‌دهنده مناسب ملی^{۴۱} را پیش‌بینی می‌کند و بر اساس بند ۳ ماده ۴ کنوانسیون، کشورهای توسعه‌یافته باید منابع مالی، تکنولوژیکی و ظرفیت‌سازی را برای اجرای اقدامات مذکور برای کشورهای در حال توسعه تأمین نمایند.^{۴۲} در زمینه تعیین، ارزیابی و

33. Cancun Adaptation Framework

34. Decision 1/CP.16, LCA Outcome, para. 13.

35. Decision 1/CP.16, LCA Outcome, para. 20.

36. Decision 1/CP.16, LCA Outcome, para. 26.

37. Decision 1/CP.16, LCA Outcome, paras. 36, 37, 43 and 45.

38. Measurement, Reporting and Verification (MRV)

39. International Assessment

40. Decision 1/CP.16, LCA Outcome, paras. 40 and 44.

41. Nationally Appropriate Mitigation Actions (NAMAs)

42. Decision 1/CP.16, LCA Outcome, Paras. 49 and 52.

بررسی اقدامات کشورهای در حال توسعه نیز، مقرر شد تا گزارشهای دوسالانه‌ای توسط این کشورها در ارتباط با آمار انتشار، اقدامات کاهش، نیازها و کمکهای دریافتی که با تأسیس نهاد مشورت و تحلیل بین‌المللی^{۴۳} ارزیابی می‌شوند، ارائه شوند.^{۴۴} همچنین توافق شد تا دفتر ثبتی برای ثبت اقدامات تقلیل‌دهنده مناسب ملی، ایجاد گردد.^{۴۵}

۴- ایجاد مبنای حقوقی برای گنجاندن یک مکانیزم حفاظت از جنگلها در رژیم تغییرات آب و هوایی

توافقیهای کنکان به منظور تقویت تلاشهای کشورهای در حال توسعه برای کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای ناشی از جنگل‌زدایی، چارچوبی را ایجاد کرد که با توسعه استراتژی‌های ملی و تحول اقدامات مبتنی بر نتیجه، با بیابان‌زایی و جنگل‌زدایی در کشورهای در حال توسعه مبارزه نماید.^{۴۶} اما کنفرانس مسأله تأمین مالی این چارچوب را به پیشنهاد دولتها در کنفرانس هفدهم در دوربان موکول کرد.

۵- تأسیس صندوق اقلیم سبز برای تأمین مالی کشورهای در حال توسعه

توافقیهای کنکان، اهداف تأمین مالی مندرج در موافقتنامه نهایی کپنهاگ را با یکدیگر ترکیب می‌کند.

تعهد جمعی کشورهای توسعه‌یافته در تأمین ۳۰ میلیارد دلار برای تأمین مالی فوری کشورهای در حال توسعه از سال ۲۰۱۰ تا سال ۲۰۱۲ و تأمین سالانه ۱۰۰ میلیارد دلار تا سال ۲۰۲۰ منجر به تأسیس صندوق اقلیم سبز^{۴۷} به عنوان نهاد اجرایی مکانیزم مالی، بر اساس ماده ۱۱ کنوانسیون گردید.^{۴۸} صندوق متشکل از یک هیأت مدیره ۲۴ نفره (۱۲ نفر نماینده از کشورهای توسعه‌یافته و ۱۲ نفر نماینده از کشورهای در حال توسعه) است که مقرر شد تا ۳ سال بانک جهانی متولی آن باشد و پس از ۳ سال عملکرد آن ارزیابی گردد.^{۴۹} همچنین برای تأسیس یک کمیته دائمی^{۵۰} برای کمک به کنفرانس اعضا در اجرای وظایفش در ارتباط با مکانیزم مالی کنوانسیون، توافق حاصل شد.^{۵۱}

43. International Consultations and Analysis

44. Decision 1/CP.16, LCA Outcome, paras. 60 and 63.

45. Decision 1/CP.16, LCA Outcome, para. 53.

46. Decision 1/CP.16, LCA Outcome, para. 70.

47. Green Climate Fund

48. Decision 1/CP.16, LCA Outcome, para. 102.

49. Decision 1/CP.16, LCA Outcome, para. 103.

50. Standing Committee

51. Decision 1/CP.16, LCA Outcome, para. 112.

۶- تأسیس یک مکانیزم تکنولوژی جدید

در توافقات کنکان، اعضا برای تأسیس یک مکانیزم تکنولوژی تحت هدایت و مسؤولیت کنفرانس اعضا با یکدیگر توافق نمودند و به فعالیت گروه کارشناسی انتقال تکنولوژی^{۵۲}، خاتمه دادند.^{۵۳} مکانیزم مذکور مرکب از یک کمیته اجرایی تکنولوژی^{۵۴} و یک مرکز و شبکه تکنولوژی آب و هوا^{۵۵} می‌باشد. کمیته اجرایی تکنولوژی دارای ۲۰ عضو خواهد بود و به ارزیابی نیازهای تکنولوژیک، پیشنهاد اقداماتی برای پیشرفت انتقال تکنولوژی و همکاری میان اعضا می‌پردازد و مرکز و شبکه تکنولوژی آب و هوا به طراحی، اشتراک و اجرای مسائل مربوط به انتقال تکنولوژی و سازگاری کمک می‌نماید.^{۵۶} اما در توافقات کنکان، اشاره‌ای به چگونگی تأمین مالی این مکانیزم تکنولوژی جدید، نشده است.^{۵۷}

نتیجه‌گیری

جامعه بین‌المللی با انشاء اصل اول اعلامیه استکهلم، به مسأله حفاظت از محیط زیست جنبه حقوق بشری اعطا نمود و بر این حقیقت که حقوق بشر و محیط زیست با یکدیگر ملازمه دارند، صحه گذاشت. بهره‌مندی از محیط زیست سالم حق بدیهی بشر است که تضمین سایر حقوق بشری از جمله حق بر حیات و حق بر سلامت، در گرو آن است. امروزه حق برخورداری از محیط زیست سالم در نظامهای داخلی و بین‌المللی به خوبی مستقر و تثبیت شده است. انتشار گازهای گلخانه‌ای ناشی از احتراق سوختهای فسیلی، جنگل‌زدایی و فعالیتهای صنعتی، میزان تراکم گازهای گلخانه‌ای را در هواسپهر افزایش داده است. این مسأله، افزایش تدریجی میانگین دمای کره زمین و گرمایش جهانی را به دنبال دارد. آثار و پیامدهای متعدد گرمایش جهانی از جمله افزایش سطح آب دریاها و اقیانوسها، کمبود منابع آب شیرین، خشکسالی، طوفانهای سهمگین و غیره به عنوان تهدیدی جدی و

52. Expert Group on Technology Transfer

53. Decision 1/CP.16, LCA Outcome, paras. 117 and 124.

54. Technology Executive Committee

55. Climate Technology Center and Network

56. Decision 1/CP.16, LCA Outcome, paras. 121 and 123.

57. در کنفرانس کنکان، نماینده دولت بولیوی آقای پابلو سولون رومرو (Pablo Solon Romero) مخالفت خود

را با برخی از تصمیمات پیش‌نویس موافقت‌های کنکان اعلام کرد، رییس کنفرانس با اعلام اینکه دیدگاه دولت بولیوی به طور کامل در گزارشهای کنفرانس منعکس خواهد شد از نماینده این کشور درخواست کرد تا کنفرانس را قادر نماید تا کار خود را تکمیل نماید. تصویب این موافقتها از طریق وفاق عام در این کنفرانس با وجود اعلام مخالفت دولت بولیوی، تردیدهایی را در زمینه این مکانیزم تصمیم‌گیری حقوقی ایجاد کرده است. نک:

Report of The Conference of The Parties on Its Sixteenth Session, Part One: Proceedings, FCCC/CP/2010/7. para. 48. see also: Submissions from Bolivia, 21 February 2011, available at http://unfccc.int/meetings/ad_hoc_working_groups/lca/items/4578.php

اساسی فراروی حق برخورداری از محیط زیست سالم قلمداد می‌شود و تمتع از این حق را به مخاطره می‌اندازد. از این رو دولتها با آگاهی از خطرات مهیب پدیده گرمایش جهانی، مبادرت به تدوین قواعد بین‌المللی برای مبارزه با این مسأله نموده‌اند و در همین مسیر با برگزاری کنفرانسهای بین‌المللی در زمینه تغییرات آب و هوایی به دنبال برون رفت از این بحران هستند. از سال ۱۹۹۵ تاکنون کنفرانس اعضا ۱۶ بار تشکیل جلسه داده است و تصمیماتی را در زمینه تغییرات آب و هوایی اتخاذ نموده است. در شانزدهمین کنفرانس اعضا که در سال ۲۰۱۰ در کنکان مکزیک برگزار گردید، دولتها موفق به تصویب مجموعه تصمیماتی تحت عنوان توافقهای کنکان شدند و مکانیزمهای مختلفی را برای مبارزه با تغییرات آب و هوایی تأسیس نمودند. با وجود این، عدم تصویب پروتکل کیوتو توسط ایالات متحد و امتناع دولتها اعم از توسعه‌یافته و در حال توسعه برای پذیرش تعهدات جدید در قبال کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای، همچنان آینده رژیم حقوقی تغییرات آب و هوایی را در هاله‌ای از ابهام قرار داده است. حق برخورداری از محیط زیست سالم مستلزم این است که دولتها با اقدامات خود شرایط مناسب زندگی بشر را در محیط زیست دچار مخاطره نمایند.

فهرست منابع

- امیرارجمند، اردشیر، «حفاظت از محیط زیست و همبستگی بین‌المللی»، *مجله تحقیقات حقوقی*، ش ۱۵، ۷۴-۱۳۷۳.
- زمانی، سید قاسم، «اجلاس کپنهاگ (۲۰۰۹) و ضرورت مقابله با تغییرات آب و هوایی»، *مجله پژوهشهای حقوقی*، ش ۱۶، نیمسال دوم ۱۳۸۸.
- عبداللهی، محسن، «تغییرات آب و هوایی: تأملی بر راهبردها و تدابیر حقوقی سازمان ملل متحد»، *فصلنامه حقوق مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی*، دوره ۴۰، ش ۱، بهار ۱۳۸۹.
- فیروزی، مهدی، *حق بر محیط زیست*، تهران، سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی، ۱۳۸۴.
- Kiss, Alexander and Dinah Shelton, *Guide To international Environmental Law*, Liden /Boston, Martinus Nijhoff Publishers, 2007.
- Yamin, Farhan and Joanna Depledge, *The International Climate Change Regime: A Guide To Rules, Institutions and Procedures*, Cambridge University Press, 2004.
- www.unfccc.int/meetings/cop16/items/5571.php.
- Rajamni, Lavanya "The Cancun Climate Agreements: Reading the Text, Subtext and Tea Leaves", *ICLQ*, Vol. 60, April 2011.
- Stavins, R., "What Happened (And Why): An Assessment of the Cancun Agreements", available at: <http://belfercenter.ksg.harvard.edu/analysis/stavins/?p=876>
- Report of the Conference of the Parties on Its Sixteenth Session, Part One: Proceedings, FCCC/CP/2010/7.
- Report of the Conference of the Parties on Its Sixteenth Session Held in Cancun, Part Two: Action Taken by the Conference of Parties at Its Sixteenth Session, Decision1/CP.16, LCA Outcome.
- Verheyen, Roda, *Climate Change Damage and International Law, Prevention Duties and*

State Responsibility, Liden / Boston, Martinus Nijhoff Publishers, 2005, pp. 29-30.

Kraiem, Ruben, "The Global Climate Change Regime in 2011: Its Role and Its Direction", *The Legal Impact of Climate Change, 2011 ed.: Leading Lawyers on Understanding Recent Developments in Litigation, Navigating Federal and State Regulations and Implementing an Effective Compliance Strategy (Inside the Minds)*, Aspatore Books, 2011.

CBS News, 3 October 2009, Available at: <http://www.cbsnews.com/stories/2009/10/03/ap/business/main5360574.shtml>

Submissions from Bolivia, 21 February 2011, available at: http://unfccc.int/meetings/ad_hoc_working_groups/lca/items/4578.php

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

JOURNAL OF

LEGAL RESEARCH

VOL. IX, No. 2

2010-2

Articles

- Reflections on Effective Criminal Convictions and their Consequences
- The Right to Defense of Accused in Administrative Contravention Settlement Board
- Determination of Defendant
- Legal Analyses of Medical Protections of Social Security Organization

**Special Issue: Citizens Right to Healthy Environment:
Pollution of Iranian Large Cities**

- Sustainability of Urban Freight and Decreasing of Air Pollution: Environmental Ideal of Large Cities
- The Commitment to International Co-operation Countering Haze to Iran
- Deal with Electromagnetic Waves Pollutions in Metropolises
- Tehran Air Pollution and Citizen Rights on Healthy Environment
- The Effect of Intellectual Property Rights System on Metropolis Pollution
- Public Interest Litigation Concerning Environmental Matters before Human Rights Courts and National Courts
- The Right To Healthy Environment as a Hostage of Global Warming: Cancun Conference (2010)
- Right to a Healthy Environment in French Legal System

Critique and Presentation

- Economic Interest Grouping in the Fifth Development Plan

ISSN: 1682-9220

S. D. I. L.

The S.D. Institute of Law

Research & Study